

De merel, een vogel naar mijn hart

Wie kent hem niet, de merel. Eén van de eerste vogels die ik herkende was toch wel de merel. Eerlijk gezegd, eigenlijk alleen de man. Zij is namelijk een stuk bescheidener. Toen we echter een poos geleden een fietstocht in elkaar aan het zetten waren, zag ik in een tuin aan de Steeuwichtweg, een merel met een behoorlijk wit verenkleed. Uiteraard heb ik een poging ondernomen om hem op de foto te zetten, maar dat mislukte faliekant. Wel was mijn aandacht getrokken. Wat een boeiende vogel.

Na wat speurwerk ontdekte ik dat het waarschijnlijk leucisme is, één of meerdere witte veren tussen de zwarte (of bruine), omdat het pigment niet in alle veren terecht kan komen. Een helemaal witte merel met rode ogen is een albino, geen grote kanshebber op een lang leven. Met rode ogen zie je veel slechter, dus wordt de kans op overleving drastisch kleiner.

Maar leucisme is een ander verhaal, deze vogels hebben eigenlijk dezelfde kansen. Eén op de 30.000 merels heeft er mee te maken, in de stad vaker dan in het bos.

Mannetjes trouwens ook vaker dan vrouwtjes. En vogels die junkfood krijgen hebben vaker witte veren dan vogels die gevoed worden met slakken, wormen, vruchten en ander natuurlijk spul. Maar er is ook nog een andere vorm, 'progressive greying' genaamd. Bij het ouder worden van de merel ontstaan witte veren, omdat het pigment in de huid met het stijgen van de leeftijd afneemt. Vergelijk het maar met het grijs worden van de mens. Ook aan een merellijf is te zien dat hij een dagje ouder wordt.

Nog zoiets, van oorsprong is het een schuwe bosvogel, maar de merel heeft zich in een paar eeuwen tijd aangepast aan de mens tot veelal een stadsvogel. Want ook de mens trekt naar

de stad. Wereldwijd wonen er meer mensen in de stad dan op het platteland; in Nederland is dit zelfs driekwart van de bevolking. De merel heeft zich hieraan aangepast. Zo begint de stadsmere eerder met broeden. Dat kan te maken hebben met de hoeveelheid kunstlicht. Licht van de straatlantaarns verlengt

een dag in maart met zo'n 50 minuten. Dit betekent een vervroeging van het voorjaar met negentien dagen.

En dan het bouwen. De man bewaakt het territorium met al zijn gezang, maar binnen heeft het merelvrouwtje het voor het zeggen. Ze maakt een open nest in heggen of lage struiken, of in een krans aan de deur, op een fietstas, onder een houtopslag enzovoort. De vrouwen bepalen dus waar het nest komt, ze bouwen het en na het uitvliegen van de jongen laten ze de zorg daarvoor aan hun partner over. Tijdens de bouw van het nest vinden de paringen al plaats. Nauwelijks zijn de jongen van het eerste nest uitgevlogen, of het vrouwtje zit alweer op een tweede legsel. Het koppel gaat aan de lopende band door; ze hebben drie, soms wel vier legsels per jaar.

Een ei uitbroeden kost veel energie. Maar het ene ei kost meer tijd dan het andere. Over het algemeen moeten grote eieren langer uitgebroed worden dan kleinere. Een groot jong bestaat immers uit meer cellen en daarvoor zijn meer celdelingen nodig. Zo komt het ei van een roodborst na dertien tot veertien dagen uit, dat van een knobbelzwaan pas na 36 á 37 dagen. Maar ook de temperatuur maakt uit. In koude jaren kost

broeden meer tijd, met name bij vogelsoorten waarbij het vrouwtje alleen de eieren bebroedt, zoals bij merels. Door de lage omgevingstemperatuur koelen de eieren sterk af als de vrouw even gaat eten. De merelvrouw zorgt over het algemeen alleen voor het nest. Heel af en toe wil hij nog wel eens wat voedsel brengen, maar vaker staat zij er alleen voor. Ze dekt de eieren dan zorgvuldig af met mos, donsveertjes en hooi om ze warm te houden. Het

is meestal goed toeven in het warme nest. Het voedsel komt automatisch, gevaren worden geweerd. Op eigen benen staan is daarmee niet onverdeeld aantrekkelijk. Vandaar dat ouders, zodra jongen vliegvlug zijn, stoppen met voeren of in ieder geval veel minder geven. De honger wordt groter en groter; het kuiken vliegt uit. Het voeden en opvoeden van de jongen na het uitvliegen komt op het bordje van de

merelman. Hij heeft er zijn handen vol aan met katten, eksters, kauwtjes en ratten in de buurt die allemaal wel een ei of jong lusten. Merels waarschuwen elkaar dan ook voor gevaar, bekend is het harde tjack tjack geluid. Ze waarschuwen elkaar niet alleen, ze geven

ook informatie over het soort gevaar. Dat is handig. Bij lopend gevaar is opvliegen een goede tactiek, bij vliegende vijanden kan je beter wegduiken in de vegetatie.

En wat te denken van zijn lied. In het bos zijn dit, bij de bosmerel, lage welluidende noten die goed door het gebladerte kunnen dringen. In de stad is meer lawaai dan buiten. Verkeer, geroezemoes, fabrieken zorgen samen voor een laag geluid. Om daar bovenuit te komen zingen merels, maar ook koolmezen, hoger. Merels zijn in de stad ook nog eens talrijker per vierkante kilometer dan op het platteland. Dat dwingt de merel tot meer zingen en minder pauzeren; hij moet immers zijn rivalen overtroeven. Bosmerels verschillen ook nog eens lichamelijk van stadsgenoten. Stadsmereels zijn zwaarder en hebben veelal kortere poten en snavels. Voedsel is tenslotte makkelijker bereikbaar. Bosmerels hebben die langere snavels nodig om in de bosbodem naar wormen en insecten te zoeken. Het gevolg is dat beide groepen merels nauwelijks meer met elkaar in contact komen en genetisch van elkaar gescheiden raken. De genenuitwisseling bestaat nog wel tussen bosmerels, die iets meer van hun trekgedrag hebben behouden.

Voor mij, als niet-vogelaar, is de merel een boeiend vogeltje. Eentje dat meer op de mens lijkt dan ik voor mogelijk had gehouden, gebruikmakend van mogelijkheden.

Prachtig, een vogel naar mijn hart.

Ria Smits

Met dank aan Chris van Lieshout voor de foto's.